

Дарко П. Надић^[1]

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Београд (Србија)

УДК 351.77(510)

Оригинални научни рад

Примљен: 31. 05. 2021.

Прихваћен: 04. 06. 2021.

doi: 10.5937/napredak2-32503

Кинески еколошки пут^[2]

Сажетак: Народна Република Кина је већ скоро две деценије на путу потпуног еколошког просвећења и редизајнирања свог лика у међународној заједници. Кина постаје не само активни већ и доминантни учесник у светској борби против климатских промена. Осим тога, Кина је и чврсто опредељена да мења своју унутрашњу еколошку ситуацију и политику даљег индустријског напретка, усклађујући је са опште-прихваћеним еколошким циљевима човечанства. У раду се износе основне чињенице о појединим историјским и политичким узроцима неадекватног односа према животној средини у Кини, као и радикални еколошко-политички отклон од игнорисања еколошких проблема до формулисања нових десет циљева, односно десет еколошких политика, садржаних у новој идеологији „еколошке цивилизације“. У раду је дат посебан осврт на еколошке елементе иницијативе Појас и пут и досадашња кинеска достигнућа у еколошко-технолошком развоју. У закључку се даје и предлог о могућој сарадњи између Кине и Србије управо у области еколошко-технолошког развоја.

Кључне речи: Народна Република Кина, еколошка цивилизација, еколошка политика, иницијатива Појас и пут, Си Ђинпинг

Народна Република Кина представља специфичну еколошку парадигму, која је у својих преко седамдесет година постојања показала више од једног лица. Кина, која је створена у специфичним околностима и током свог развоја увек била окренута сопственим развојним путевима, усклађеним са идеолошким циљевима, имала је трновит еколошки пут. Традиционална ки-

неска конфучијанска култура, која проповеда послушност, имала је важну улогу у промоцији преамбициозних развојних пројеката, уз често добровољно учествовање широких народних маса. Постојала су три врло битна циља: први, одржати социјалистички систем и корачати ка сопственој визији комунизма, уз снажно дефинисану идеологију; други, економски и ин-

[1] dnadic@gmail.com

[2] У овом раду су садржани и делови необјављеног предавања које је аутор одржао октобра 2019. године на конференцији *The Second USPIR Dean's Forum on Belt and Road and Euro-Asia Connectivity: Perspectives and Prospects*, организованој на School of International Relations and Public Affairs у саставу Фудан универзитета у Шангају под покровитељством декана тог факултета господина Суа Чангхеа.

дустријски ојачати земљу; и трећи, кренути ка остваривању идеје да Кина буде један од равноправних светских лидера. Ова три циља заправо и представљају три фазе односа Кине и кинеске политике према животној средини. Прва фаза је заправо фаза Мао Цедунга (*Mao Zedung*).

Маоистичка идеологија је мобилисала друштво, гурајући људе у конфликт с природом. Масовне мобилизације у политичким кампањама често су биле праћене војном терминологијом; природа треба да буде „освојена“; за жетву треба да се предузме „офанзива“; „оружане снаге“ су припитомљавале дивљину, поплаве и суше су „побеђиване“; инсекти, глодари и врапци су морали да буду „збрисани“. Кроз три деценије Маове владавине, различитим интензитетом, провлаче се четири кључне теме друштвених односа које су условиле драматичне промене животне средине. То су: прво, специфична политичка репресија, како интелектуалаца, научника, званичника, тако и обичних људи који се нису слагали са Маовом визијом односа између природе и друштва; друго, утопијска ужурбаност, коју је као народни и партијски лидер Мао покренуо и коју су прихватили локалне вође и сељаци, усмерена на брзо преобликовање околине и достизање социјализма; треће, догматска униформност, која је игнорисала регионалне особености и локалне традиције у односу на природу; и четврто, присилна пресељења, којима су људи слани у пустаре у склопу концентрисаних покушаја да се дивља земља претвори у обрадиву земљу, јачања војне одбране, повећања националне безбедности итд. (Shapiro, 2001, str. 208). Иако на први поглед ова констатација из-

гледа грубо, она се не разликује много од оне којом би се описало стање у другим државама социјалистичке оријентације, које су исто тако приступале односу између друштва и природе. То се исказивало неуважавањем закона природе и политичким и идеолошким пропагирањем доминације човека над природом. Идеолошки порив је имао за циљ да оснажи економију и индустрију, повећа стандард друштва, али је његов коначни циљ био „стићи и престићи капитализам“ како би се показале супериорност и доминација једног политичког и економског система над другим. Како је то с правом истицао проф. Данило Ж. Марковић, „сматра се да су се социјалистичке земље некритички односиле према идеји прогреса по којој се прогрес исказивао у брзом развоју производних снага и економском расту. Реализовање ове идеје имало је за последицу раубовање природе (као и радне снаге). У исто време овакво прихватање идеје прогреса није допуштало могућност да њено остваривање може довести и до нежељених последица, па и до нежељених еколошких последица које могу бити катастрофалне“ (Марковић, 2004, str. 241).

Други циљ кинеске државе био је да се постаје самодовољан упркос међународној изолацији и да се побољша положај у свету с обзиром на то да Кини нису недостајала природна богатства, односно природни ресурси, већ модерна технологија. Замена за модерну технологију, барем у то време, био је физички рад, који је био искоришћаван за масовне акције усмерене ка преобликовању природе или увећавању експлоатације природних ресурса. Можда је најбољи пример идеје о масовном покоривању природе

садржан у причи о Жутој реци, као великој и инспиративној победи социјалистичког човека над природом. Зауздавање и искоришћавање великих речних токова представља централну тачку кинеског односа с природом још од времена када је цар Ју Велики, 2.000 година пре н. е., започео прве хидропројекте после деветогодишње поплаве. Овај задатак је оберучке прихватила и Комунистичка партија сматрајући да ће амбициозним пројектима, чије су планирање започели и пре но што су дошли на власт, и масовним мобилизацијама задобити већу подршку народа. Од свих кинеских река, Жута река је уједно и најсклонија поплавама. Она се сматра колевком кинеске цивилизације, али и „кинеском тугом“ због честих изливања. Као и у претходним случајевима, ни ово насилно преобликовање природе, измештањем корита река и премештањем планина, није измислила Кина. На пример, чувена Хуверова брана у Калифорнији, дакле у САД, такође је изграђена насилним преобликовањем природе, делимичним измештањем реке, а коришћен је и метод мобилизације (незапослених) радника у изградњи бране у доба Велике депресије тридесетих година. Но, и поред тога, многе еколошке тешкоће Кине, чак и данас, у суочавању с негативним утицајима индустријализације на животну средину, могу се повезати с годинама Маове владавине. Други и трећи циклус развоја Кине, у контексту екологије, представља се кроз идеју да кинеска привреда ствара сопствену технологију и да креће да постаје један од светски равноправних лидера. Након смрти Мао Цедунга настаје, наравно не одмах и не аутоматски, политичко омекшавање и економско отварање ка

свету, што је уједно значило отварање и „врата и прозора“ за стране технологије и инвестиције. Али то је уједно била и својеврсна опасност да Кина уђе у нову врсту не баш пожељних односа, неотехнолошке зависности, већ и да упадне у замку еколошког колонијализма. Јер, заправо, Кина се отворила у можда најнезгоднијем тренутку, када је Европа и, наравно, цела западна цивилизација постала свесна еколошке опасности и када је настојала да своју застарелу технологију пресели тамо, где не постоје еколошке сметње за то. Наиме, већ осамдесетих година прошлог века тај еколошки колонијализам показује јасно да се капитал не сели више тамо где су (само) услови за остваривање више профитне стопе бољи и бржи, већ пре свега тамо где нема еколошке свести политичких субјеката и где су еколошки закони, који би тај нови еколошки колонијализам спречили лоши или не постоје. Међутим, Кини је ова фаза била потребна као одскачна даска за усавршавање не само постојеће технологије већ и за преузимање и усавршавање западне технологије. Наравно, цена оваквог корака није била мала. У једном тренутку Кина не само да је постала лидер у производњи и трговини него је постала и лидер глобалног загађивања и огромна депонија отпада западне цивилизације. Довољно је погледати документарни филм *Пласћична Кина* из 2016. године (режија Ђијуланг Ванг) да би се схватила сва социјална и економска димензија, или боље речено трагедија, затрпавања Кине европским и светским отпадом. Међутим, 2018. године уведена је мера забране увоза опасног отпада намењеног рециклирању на територију Кине. Политика која се односи на отпад показала је три

ствари. Прва је еколошко-политичко-економско освешћивање Кине. Државна управа за заштиту животне средине је већ 1998. године подигнута на ниво Министарства у настојању да јој се дају већа надзорна овлашћења, а дошло је и до значајног повећања овлашћења агенција за заштиту животне средине да спроводе јаке еколошке прописе, који су до тада постојали само на папиру. Иако су у том тренутку ресурси за извршење и даље били ограничени, а кршења широко распрострањена, чинило се да је кинеска влада већ у том тренутку била чврсто одлучна да преокрене репутацију земље као једне од најзагађенијих на свету (в. опширније Shapiro, 2001, str. 208–210).

„Еколошки проблеми постали су истинска централна бригаа кинеске владе не само зато што су креатори те политике препознали да носе високу цену трошкова здравља и чишћења, повећане ерозије, поплава, дезертификације и пешчаних олуја. Многи лидери су свесни студија које показују да се трошкови деградације животне средине исказују кроз болести, губитком продуктивности и кроз увећавање трошкова чишћења ефикасно избрисали брзи кинески темпо економског раста, а жарко се прихватају зелене технологије ако имају ниске трошкове и доприносе економском развоју“ (Shapiro, 2001, str. 208). То је значило потпуно одустајање Кине од тзв. опасних ресурса и индустријске па и економске зависности од њих. Тиме је послата политичка порука да остатак света мора да се ослони на сопствене снаге када је у питању рециклажна индустрија,

која није пријатељски настројена према животној средини. Први показатељи су одмах упутили на чињеницу да је затварање кинеског тржишта за светски отпад изазвало благу кризу у политици рециклирања, посебно у САД и Аустралији. Овај први корак (еколошко-политичко освешћивање Кине), који бих назвао „великим еколошким скоком“, парафразирајући „велики скок напред“, из 1958. године, започео је забраном увоза отпада из 2018. године, али то није једина еколошка политика или еколошки заокрет.

Годину дана касније, 2019. године, а пре свега захваљујући иницијативи генералног секретара КП Кине Си Ђинпинга (Xi Jinping), Кина има намеру да постане не само индустријски, економски, трговачки, војни и политички светски лидер већ и да иде у складу са савременим трендовима, у овом случају са еколошким трендом. Како је Си Ђинпинг изјавио: „Добро еколошко окружење је најправедније опште добро и најобухватније и најкорисније задовољство за људе. Животна средина значи сам народ, зелена брда значе лепоту, а плаво небо срећу. Заправо, овде је наглашена потреба да се усредсредимо на побољшање егзистенције и среће људи како би се побољшала заштита животне средине“. У том смислу формирано је десет еколошких политика или боље речено десет циљева побољшања стања животне средине у Кини.^[3] Први, Министарство финансија и Министарство пољопривреде и руралних послова додељују: наградe и додатке Централних јавних финансија за

[3] <https://chinadevelopmentbrief.cn/reports/chinas-top-ten-environmental-policies-of-2019/> (приступљено: 15. 5. 2021).

промоцију „тоалетне револуције“ и подстицање свесног побољшања руралног људског станишта, другим речима, учинити санитарни отпад једнократним и рециклирати с обзиром на свесно побољшање руралног људског станишта.^[4] Други, успостављање стриктне одговорности државних органа за стање животне средине, односно успостављање и прихватање питања животне средине као политички примарног проблема.^[5] Трећи, Министарство за екологију и животну средину објављује листу пилот-локација за изградњу „градови без отпада“, а међу тим градовима се спомињу Шенжен, Баотоу, Тонглинг, Вејхај итд. Четврти, увођење Акционог плана за зелено путовање од Министарства саобраћаја, Националне комисије за реформе и развој, Министарства за екологију и животну средину и још дванаест других служби.^[6] Пети, објављивање Беле књиге Нуклеарна безбедност у Кини, коју је објавила Канцеларија за информ-

сање Државног савета.^[7] Шести, успостављање Форума за заштиту животне средине и ублажавање сиромаштва који сматра да „нит еколошке и заштите животне средине треба да се провлачи кроз све напоре ка ублажавању сиромаштва и ревитализацији села, а резултати борбе против сиромаштва треба да се користе за јачање темеља зеленог и одрживог развоја усмереног ка ревитализацији села. Седми циљ је усмерен ка заштити вода, тако да су Министарство екологије и животне средине и Министарство становања и урбаног и руралног развоја заједнички објавили Административне одредбе за главне научне пројекте у контроли и пречишћавању загађења вода. Осми, то је јавност података која је исказана кроз објављивање Плаве књиге о еколошком управљању: Извештај о кинеском развоју еколошког управљања (2019–2020).^[8] Девети, то је активно учешће Кине у борби против климатских промена. Овај политички циљ је у

[4] <https://chinadevelopmentbrief.cn/reports/chinas-top-ten-environmental-policies-of-2019/> (приступљено: 15. 5. 2021).

[5] Двадесет првог априла, на десетом састанку Тринаестог сталног комитета Националног народног конгреса Извештај Државног савета за 2018. годину о стању животне средине и напретку заштите животне средине поднео је министар за екологију и животну средину Ли Ганђе (Li Ganjie)

[6] <https://chinadevelopmentbrief.cn/reports/chinas-top-ten-environmental-policies-of-2019/> (приступљено: 15. 5. 2021)

[7] „Бела књига наводи да су откриће атома и развој употребе нуклеарне енергије донели нову мотивацију за развој човека и у великој мери побољшали човекову способност да разуме и трансформише свет. У исто време, развој нуклеарне енергије такође је повезан са безбедносним ризицима и изазовима. Ако човечанство жели боље искористити нуклеарну енергију и постићи већи развој, мора добро одговорити на различите изазове нуклеарне безбедности и осигурати нуклеарну сигурност.“ Доступно на: <https://chinadevelopmentbrief.cn/reports/chinas-top-ten-environmental-policies-of-2019/> (приступљено: 15. 5. 2021).

[8] Извештај истиче да постоје четири проблема у кинеском еколошком управљању. Пре свега, дугорочна природа циља свеобухватног сузбијања деградације земљишта; друго, хитност да се разбије сукоб између приоритета еколошке заштите и процеса индустријализације; треће, тешкоће у подели плодова економског раста и друштвеног развоја у резерватима природе; и четврто, основна природа побољшања способности праћења и изградње модерног система праћења. Доступно на: <https://chinadevelopmentbrief.cn/reports/chinas-top-ten-environmental-policies-of-2019/> (приступљено: 20. 5. 2021).

пракси приказан на Самиту светских лидера о клими 22. априла 2021. године (у условима пандемије ковида 19), где је Си Ђинпинг направио и радикалан политички искорак и раскид од традиционалног социјалистичко-комунистичког поимања односа између друштва и природе:

Морамо бити посвећени хармонији између човека и природе. „Све ствари које расту живе у хармонији и имају користи од исхране природе.“ Мајка природа је колевка свих живих бића, укључујући и људе. Пружа све што је неопходно за човечанство да преживи и напредује. Мајка природа нас је отхранила и морамо се према природи односити као према свом корену, поштовати је, штитити и следити њене законе. Непоштовање природе или непоштовање њених закона само ће нам се осветити. Систематско уништавање природе одузеће темеље људском опстанку и развоју и оставиће нас људе као реку без извора и дрво без корена. Треба заштитити природу и очувати животну средину као што штитимо очи, и настојати да подстакнемо нови однос у коме човек и природа могу и напредовати и живети у хармонији.^[9]

На овом самиту Си Ђинпинг прави још један раскид, овог пута с дотадашњим кинеским схватањем економског развоја:

Морамо бити посвећени зеленом развоју. Зелене планине су златне планине. Заштита животне средине значи заштиту продуктивности, а побољшање животне средине подстицање продуктивности – истина је тако једноставна. Морамо напустити развојне моделе који штете или подривају животну средину, и морамо рећи не кратковидним приступима тражењу краткорочних развојних добитака на штету животне средине. Супротно томе, морамо да заобиђемо тренд технолошке револуције и индустријске трансформације, искористимо огромну прилику у зеленој транзицији и пустимо да нас снага иновација покрене да надоградимо наше економске, енергетске и индустријске структуре и постарамо се да здрава животна средина поткрепи одрживи економски и социјални развој широм света.^[10]

Ово су круцијалне ствари које представљају кинеско еколошко просветљење. На истом самиту, у својој поруци осталим светским лидерима, Си Ђинпинг је установио и кључна три принципа, где питање екологије постаје доминантно политичко питање. Прво, то је „посвећеност системском управљању“;^[11] друго, то је идеја о новом поимању „квалитета живота“ која, осим сузбијања сиромаштва, развијања економије и тежње ка социјалној једнакости, укључује и

[9] http://www.xinhuanet.com/english/2021-04/22/c_139899289.htm (приступљено: 23. 5. 2021.)

[10] Исто.

[11] „Планине, реке, шуме, као и пољопривредна земљишта, језера, травњаци и пустиње су недељиви делови екосистема. Заштита екосистема захтева више од поједностављеног, палијативног приступа. Морамо следити урођене

питање заштите животне средине;^[12] треће, то су политичке идеје које се везују за борбу против климатских промена и дубоко задиру у будућност политичког преговарања не само о климатској већ и уопште о светској будућности. Оне су представљене кроз мултилатерализам и принцип заједничких, али диференцираних одговорности. Наиме, Си Ђинпинг је истакао да смо сви одговорни за стање животне средине, али да развијене земље ипак имају задатак да у тој борби за здравију климу помажу неразвијеним земљама, које сходно свом економском и индустријском развоју и својим економским и индустријским капацитетима нису толико одговорне за стање светске климе као развијене земље. На тај начин, Кина је себе сврстала, у духу социјалистичке традиције, на страну маргинализованих, незаштићених и неразвијених држава света. На истој конференцији Си Ђинпинг је поставио и кинеске еколошке циљеве. Најважнији циљ јесте тежња да Кина достигне максимум емисије угљен-диоксида пре 2030. и постигне неутралност његове емисије пре 2060. године.

И, на крају, десета еколошка политика, односно десети циљ у еколошкој политици Кине,

јесте даљи развој политике Појас и пут. У септембру 2019. године Међународна коалиција за зелени развој иницијативе Појас и пут и Боао форум за Азију заједнички су објавили Извештај студије зеленог развоја Појаса и пута у Пекингу. „Заменик министра у Министарству за екологију и животну средину и повереник Саветодавног одбора коалиције Џао Ђингмин (*Zhao Yingmin*) присуствовао је конференцији за штампу и одржао говор. Извештај студије зеленог развоја Појас и пут први је важан извештај о истраживању који се односи на заједничку изградњу националног зеленог развоја Појас и пут откако је коалиција формално покренута у априлу 2019. године. Такође, ово је први пут да је Форум Боао за Азију објавио посебан извештај о питањима 'зеленог развоја'. Извештај студије зеленог развоја Појас и пут одабрао је 13 случајева зеленог развоја из различитих индустрија у десет земаља за размену, на основу принципа продуктивности, стекао је признање и потенцијал за популаризацију и репликацију са шест аспеката зеленог развоја, укључујући контролу загађења, управљање и очување екосистема, зелену енергију, зелену производњу, зелени живот и зелене финансије.“^[13]

законе екосистема и правилно уравнотежити све елементе и аспекте природе. Ово је начин који нас може одвести тамо где желимо да будемо, екосистем у циркулацији звука и укупној равнотежи.“ Доступно на: http://www.xinhuanet.com/english/2021-04/22/c_139899289.htm (приступљено: 20. 5. 2021)

[12] „Морамо бити посвећени приступу усмереном на људе. Животна средина се тиче добробити људи у свим земљама. Морамо у потпуности узети у обзир чежњу људи за бољим животом и добрим окружењем, као и нашу одговорност за будуће генерације. Морамо истовремено тражити начине да заштитимо животну средину, развијемо економију, створимо радна места и уклонимо сиромаштво, како бисмо постигли социјалну једнакост и правду током зелене транзиције и повећали осећај људи за корист, срећу и сигурност.“ Доступно на: http://www.xinhuanet.com/english/2021-04/22/c_139899289.htm (приступљено: 20. 5. 2021)

[13] http://www.xinhuanet.com/english/2021-04/22/c_139899289.htm (приступљено: 20. 5. 2021)

Посматрано са еколошког становишта, иницијатива Појас и пут је до сада доста контроверзно тумачена и природа овог рада неумитно налаже додатна објашњења. Кренуо бих прво од ограничавајућих фактора којима је иницијатива Појас и пут представљена, односно, бићу прецизнији, како се у свету, високој политици, високој економији, па и у неким академским заједницама тумачи ова иницијатива.

118 | Прва теза у медијима, која је чак прихваћена и у академским круговима, јесте да је Појас и пут нови облик кинеског хегемонизма, једна нова врста наметања политичког утицаја кроз економију, посебно кроз инвестиције, чиме се маскирају стварање и ширење политичког утицаја и доминације. Ова теза је облик директне предрасуде. Прво, Појас и пут је план који пролази кроз нешто кроз шта свет до сада није пролазио, кроз специфични институт светски јавне и отворене расправе. Размене мишљења и идеја. Допуна и измена. Није нам познато да је пројекат „глобализације“ крајем осамдесетих година прошлог века прошао кроз овакве демократске и академске филтере. То је учињено тек након првих негативних последица. С друге стране, крајњи производ те „једносмерне глобализације“ из 20. века јесте глобално загревање, које смо у 21. веку политички коректно назвали „климатским променама“. Појас и пут представља „двосмерну глобализацију“ и, додао бих, а касније ћу то покушати и да образложим, еколошки прихватљиву „двосмерну глобализацију“. Ту долазимо до предрасуда. Многи и даље сматрају Кину плодним тлом за економску и еколошку колонизацију, не прихватајући чињеницу да је Кина достигла, а

можда чак и престигла западну цивилизацију у технолошким, а посебно еколошко-технолошким иновацијама. Себичност западне цивилизације је заснована на експанзионизму, она је данас само софистицирана, понекад и политички прикривена, али су суштина и њене последице апсолутно исте. Она говори често расним, а не само национално нетрпељивим језиком. Суштина је лажна супериорност. „Прва (једносмерна) глобализација“ била је неуспешна и колонизаторска не само у економском већ и у еколошком смислу.

Зато иницијатива Појас и пут представља пример „двосмерне глобализације“ и као таква смета конзервативним круговима. Не бих желео да звучим као Грета Тунберг (Greta Thunberg), али морам да укажем на две кључне изјаве бившег америчког председника Доналда Трампа (Donald Trump) које дочаравају однос према модерној Кини: „Концепт глобалног загревања створили су Кинези и за Кинезе како би америчку производњу учинили неконкурентном“, и друга, „Кина, Индија, Русија, многе друге нације, немају баш добар ваздух, немају баш добру воду у смислу загађења и чистоће. Они не носе одговорност“. Други извор предрасуда је опет заснован на нарцистичкој утемељности западне цивилизације. Пропагандна машина говори у корист „западних производа“, оцењујући кинеске производе као јефтине и, наравно, уз карактеристику да не трају дуго. Али то је већ позадина економског рата у „двосмерној глобализацији“. Трећи извор су неистине, на пример да већина термоелектрана на угаљ које се граде у иностранству, а финансирају се из Кине, користи супкритичну технологију угаља ниске

ефикасности, која производи неке од највиших емисија било ког облика производње електричне енергије. Порука која се шаље јесте да Кине не само што уништава своју животну средину већ то има намеру да ради и тамо где инвестира. Па је, сходно томе, идеја новог пута свиле заправо да се „очисти“ Кина а загади свет.

Будимо искрени, то је типична осветнички срочена мисао, јер Кина данас одбија да буде ђубриште за Европу и Америку. У међународним односима, ако изађемо из сфере „економског рата“, ситуација је следећа. Кина полако постаје лидер у међународним напорима да глобално загревање одржи испод 2°C, играјући кључну улогу у преговорима о Париском споразуму, обећавајући да ће емисија угљеника достићи врхунац до 2030. и да ће након тога брзо опадати. Кина је брзо постала један од највећих светских инвеститора у обновљиве изворе енергије, улажући у соларне и ветровске пројекте, хидроелектране и електрична возила. Кинески председник Си Ђинпинг описао је нову еру у кинеском развоју дефинишући је као „еколошку цивилизацију“. Не памтим да је иједан светски лидер до сада говорио на овај начин спомињући да једна национална цивилизација жели да постане „еколошка цивилизација“. Си Ђинпинг је Појас и пут веома прецизно дефинисао као „нови пут свиле“, који ће бити „зелен, здрав, паметан и мирољубив“. Уочљиво је да председник Си Ђинпинг не говори језиком „једносмерне“ глобализације и не

користи економски колонизаторске термине „слободно кретање капитала, људи, роба, идеја, информација итд.“, већ говори језиком „двосмерне“ глобализације, где су кључне речи „зелен, здрав и мир“, односно, као што је и истакао на првом Форуму Појас и пут, маја 2017: „Појас и пут је визија зеленог развоја и начин живота и рада који је зелен, нискоугљенични, кружан и одржив.“

„Еколошка цивилизација“ се као појам налази у идеологији Кинеске комунистичке партије од 2007. године. Између 2007. и 2017. више од 4.000 објављених кинеских чланака и књига укључивало је еколошку цивилизацију као једну од својих кључних речи (Cuhn, 2019). Концепт еколошке цивилизације (*shentai venming*) сматра да је природа део живота, а не нешто што се може експлоатисати без ограничења. Она служи као референтни оквир за кинеско политичко руководство да развије визије савременог еколошког социјализма,^[14] који ће моћи да усклади еколошку, економску и социјалну компоненту друштвеног развоја (Cuhn, 2019). Ова визија савременог еколошког социјализма садржана је у претходно наведених 10 (циљева) еколошких политика, али као таква оставља простора и за дубинску политичко-еколошку расправу и анализу да ли је Кина на путу од „либералног енвайронментализма“ ка „ауторитарном енвайронментализму“ (Wang-Kaeding, 2018).

Ово су биле предрасуде и одбране. Где је истина? Кина је водећа земља у свету по

[14] Више о појму модерног еколошког социјализма кроз призму његовог историјског развоја, од Ханса Магнуса Енценсбергера (Hans Magnus Enzensberger) преко Андреа Горца (Andre Gorz) до Дејвида Пепера (David Pepper) видети у: Надић, 2012.

производњи електричне енергије из обновљивих извора енергије, са више него двоструко више од генерације другопласиране земље, Сједињених Америчких Држава. До краја 2018. године земља је имала укупан капацитет од 728 ГВ (гигавата) обновљиве енергије, углавном од хидроелектрана и ветра. Кинески сектор обновљиве енергије расте брже од сектора фосилних горива и капацитета нуклеарне енергије. Кина је светски лидер у производњи енергије ветра, с највећим инсталираним капацитетом од свих држава и континуираним брзим растом нових ветроелектрана. Са великом копненом масом и дугом обалном линијом, Кина има изузетне изворе енергије ветра, и то, према проценама, око 2.380 ГВ експлоатабилног капацитета на копну и 200 ГВ на мору. Кина је највеће светско тржиште и за фотонапонске системе и соларну топлотну енергију. Од 2013. године Кина је водећи светски инсталатер соларних фотонапонских система (ПВ). Кина је 2015. године постала највећи светски произвођач фотонапонских електрана, тесно надмашивши Немачку – 2017. је била прва земља која је прешла 100 ГВ кумулативног инсталираног ПВ капацитета, а до краја 2018. имала је 174 ГВ кумулативног инсталираног соларног капацитета. Од маја 2018. Кина држи рекорд у највећем оперативном соларном пројекту од 1.547 МВ у Тенгеру. Ту је и питање саобраћаја и посебно електричних возила. До 2015. године продаја електричних возила у Кини премашила је амерички ниво. У 2018. години кинеска продаја премашила је 1,1 милион аутомобила, више од 55% свих електричних возила продатих у свету и троструко више него што су кинески купци

купили две године раније. Те године продаја америчких електричних возила износила је само 358.000. Влада је такође свесна да би електрична возила могла да помогну у решавању неких од најхитнијих енергетских и еколошких проблема у Кини: прво, масовно загађење ваздуха гуши њене велике градове, и друго, Кина је до сада највише доприносила глобалним емисијама које су изазивале климатске промене.

Лично искуство боравка у Шангају 2019. године допринело је и разбијању неких сопствених еколошких предрасуда у вези са Кином. Наиме, иако Шангај, као врста „показног“ града можда није прави пример да се покаже пут еколошке трансформације Кине, занимљиве су неке ствари које су на мене оставиле утисак. То је град зеленила и изузетно уређених и одржаваних паркова, а не само невероватно високих пословних и стамбених објеката. Ваздух није толико загађен колико сам очекивао, што је као моја констатација изазвало позитивно чуђење и задовољство код кинеских колега са Фудан универзитета, имајући у виду концентрацију саобраћаја на улицама Шангаја. Ту истичем посебно постојање различитог система регистарских таблица у саобраћају да би се направила разлика између традиционалних аутомобила загађивача и нових електричних и хибридни аутомобила и аутобуса. Електрични аутомобили имају зелене таблице по чему се симболично разликују од осталих возила у саобраћају. А и сама држава даје пореске и друге финансијске олакшице за куповину електричних возила. И, на крају, у соби хотела у коме сам одсео у Шангају, ради спровођења националне политике одрживог развоја, заштите животне

средине и штедње ресурса, а на подстицај Комунистичке партије, како је објашњено у летку, није било креме и четке за чишћење ципела. То се сматра не само економским већ и еколошки неприхватљивим трошком. Посебна снага Кине у овој еколошкој трансформацији лежи у омладини. Иако је она конзумеристички оријентисана, систем формалног и неформалног еколошког образовања усмерава децу и омладину, поготово студентску популацију, да не буде упозната само са еколошким проблемима, како домаћим тако и светским, већ и да буду у неким сегментима и боље информисани од својих вршњака у другим деловима света.

Закључак. Србија и Кина

Народна република Кина дефинитивно мења свој еколошки лик како унутар својих граница, тако и према свету. Наслеђени еколошки проблеми, исказани кроз дугогодишњу антиеколошку политику, и данас постоје у Кини и биће потребно доста времена да се превазиђу и реше. Међутим, општи политички циљ Кине и еколошке намере садашњег кинеског руководства јесу да у блиској будућности она буде пример, можда не баш и лидер, у области вођења еколошки одговорне државне политике у домаћим и у светским оквирима. Многи ће посумњати у искреност нове еколошке кинеске политике, међутим, сматрам да не треба сумњати у ону црту кинеске модерне државности која је општепозната као „посвећеност“ некој идеји и спровођењу те идеје. А та актуелна еколошка посвећеност видљива је у све већој употреби из-

реке: „Хармонија између Небеса и Човечанства“, која је дефинитивно уклонила Маову крилатицу: „Човек мора да освоји природу“.

За разлику од Народне Републике Кине, Република Србија има технолошки, односно еколошко-технолошки заостатак у односу на западну цивилизацију, али и у односу на кинеску. Наиме, процес развијања еколошки прихватљивих иновација у Србији успорен је захваљујући неразумевању значаја претходно поменутих кључних речи: зелено и здраво. Србија је у некој врсти специфичног процепа. С једне стране, имамо политичку жељу да будемо земља чланица ЕУ, што значи апсолутно прихватање еколошких стандарда и, наравно, технологије која потиче из земаља ЕУ, односно из земаља које су пионири „једносмерне“ глобализације. Даље, буџет Министарства за заштиту животне средине Републике Србије за ову годину, уз постојеће увећање од четири милијарде динара, износи 12,3 милијарде динара, што више није тако скромно као што је некада било, али је ипак недовољно да би се санирале дугогодишње последице игнорисања еколошких проблема и да бисмо се ускладили са Европом. Хоћу да кажем да су наше финансијске могућности за еколошку трансформацију изузетно скромне и ограничене, а оно што нас спаја са Кином јесте прилично сличан терет лоше еколошке прошлости који изискује велика инвестирања у заштиту животне средине. Имајући у виду „челично пријатељство“ и потпуно политичко разумевање између Кине и Србије, као и еколошки интерес Србије за еколошком модернизацијом, сарадња између Србије и Кине у оквиру иницијативе Појас и пут не би требало да почиње

и завршава се инвестицијама у железнице, куповином челичана и модернизацијом термоелектрана. Оно што представља реалну опасност у овим кинеским инвестиционим циклусима, овде мислим на Србију, јесте да се поједине кинеске компаније ипак не понашају еколошки, а често и избегавају наше домаће еколошке стандарде, поготово када је у питању „опасна“, односно тешка и металопрерађивачка индустрија. То ствара негативни одијум јавности, која оправдано очекује поштовање еколошких закона и стандарда, јер у Кини ипак видимо пријатеље. Наравно, и када долази до таквих ситуација, морамо бити реални. Природа капитала и профита таква је да он тежи да се увећа по сваку цену, био зелене, црвене или црне боје.

Због тога иницијатива Појас и пут у Србији треба да укључи управо кинеске инвестиције у екологију, односно у обновљиве изворе енергије: енергију ветра, соларну енергију. Међутим, бићу искрен, осим мобилних телефона кинеске производње (који су веома добри, јефтини и ипак трају дуго), Београд је препун електричних Сјаоми (*Xiaomi*) тротинета „Made in China“. Али и батерије тих тротинета захтевају електричну енергију. И ту се опет враћамо обновљивим и политички неконфликтним изворима енергије и проблемима климатских промена, јер није свеједно из каквих извора добијамо електричну енергију и какав квалитет ваздуха остављамо иза себе.

References / Литература

- Cuhn, B. (2019). *Ecological Civilisation in China*, DOC Research Institute, 2019. Available at: <https://doc-research.org/2019/08/ecological-civilisation-china-berthold/> (viewed: 23. 5. 2021). [In English]
- Marković D. Ž. (2004). *Social Ecology*, Beograd. [In Serbian]
- Nadić, D. (2012). *Essays on Political Ecology*, Beograd. [In Serbian]
- Shapiro, J. (2001). *Mao's War Against the Nature. Politics and Environment in Revolutionary China*, Cambridge.
- Wang-Kaeding, H. (2018). *What Does Xi Jinping's New Phrase 'Ecological Civilization' Mean? An investigation of the phrase is pressing*. Available at: <https://thediplomat.com/2018/03/what-does-xi-jinpings-new-phrase-ecological-civilization-mean/> (viewed: 28. 5. 2021).

Internet sources / Интернет извори

<https://chinadevelopmentbrief.cn>

<http://www.xinhuanet.com>

<https://english.mee.gov.cn/>

Darko P. Nadić
University of Belgrade
Faculty of Political Sciences
Belgrade (Serbia)

China's Ecological Path

Summary

For almost two decades, the People's Republic of China has been on the path of complete environmental enlightenment and redesign of its character in the international community. China is becoming not only an active but also a dominant participant in the global fight against climate change. In addition, China is firmly determined to change its internal environmental situation and its policy of further industrial progress, harmonizing it with the generally accepted environmental goals of humanity. The paper presents the basic facts about certain historical and political causes of inadequate attitude towards the environment in China, as well as the radical ecological and political deviation from ignoring ecological problems to formulating ten new goals, ie ten ecological policies, which are contained in the new ideology of „ecological civilization”. A special review in the paper is given to the ecological elements of the „Belt and Road” initiative and the previous Chinese achievements in ecological and technological development. The conclusion also suggests a direction for possible cooperation between China and Serbia in the field of that ecological-technological development.

| 123

Keywords: People's Republic of China, environmental civilization, environmental policy, „belt and road” initiative, Xi Jinping

Ветроелектране у НР Кини